

УДК [016:929+021.61](477)

DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2020.224259>**Цитування:**

Філіппова Н. П. Формування репозитарію персональних бібліографічних показників: визначення вимог і формулювання завдань. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. № 3. С. 13–22.

Filippova N. (2020). The formation of the repository of personal bibliographic indexes: definition of requirements and statement of tasks. *Library science. Record Studies. Informology*. 3, 13–22 [in Ukrainian].

Філіппова Наталя Павлівна,
кандидат наук з соціальних комунікацій,
молодший науковий співробітник відділу формування
біобібліографічних інформаційних ресурсів
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
filippova.natalya@hotmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-4896-5939>

ФОРМУВАННЯ РЕПОЗИТАРІЮ ПЕРСОНАЛЬНИХ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОКАЖЧИКІВ: ВИЗНАЧЕННЯ ВИМОГ І ФОРМУЛЮВАННЯ ЗАВДАНЬ

Мета роботи. Стаття присвячена актуалізації дослідження питання формування репозитарію персональних бібліографічних показників у складі науково-інформаційного проекту Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського «Український національний біографічний архів». **Методологія дослідження** базується на використанні методів наукового аналізу та синтезу, індукції і дедукції, оглядово-аналітичного, класифікаційного та термінологічного методів. Зазначені методи дозволили визначити репозитарій як одну з найбільш репрезентативних форм представлення консолідованих біобібліографічних ресурсів, покликаної забезпечити вільний доступ до бібліографічної інформації про документи і їхніх повнотекстових версій. **Наукова новизна** роботи полягає в інтенсифікації наукових розвідок, присвячених репозитаріям як універсальній структурі представлення електронних даних різноманітного тематичного спрямування, в тому числі біографічного та бібліографічного змісту. **Висновки.** Висвітлено історіографію проблематики розробки електронних сховищ консолідованих інформаційних ресурсів, яку умовно поділено на дві групи джерел. До першої віднесено праці, присвячені формуванню інтегрованих біографічних і бібліографічних інформаційних ресурсів. У свою чергу, друга група репрезентує досвід створення інституційних репозитаріїв вітчизняними науковими установами. Визначено вимоги, яким має відповідати репозитарій персональних бібліографічних показників «Українського національного біографічного архіву». Сформульовано завдання, що постають перед Інститутом біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як його розпорядником, із забезпечення накопичення, збереження, систематизації і репрезентації документів біобібліографічного характеру, надаючи вільний доступ до описової, бібліографічної інформації і електронних версій документів.

Ключові слова: персональні бібліографічні показники, консолідовані біобібліографічні ресурси, «Український національний біографічний архів», репозитарій персональних бібліографічних показників.

Filippova Natalia,

Doctor of Philosophy in Social Communication,
Junior Research Associate of the Department
of Biobibliographic Information Resources Formation
of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

THE FORMATION OF THE REPOSITORY OF PERSONAL BIBLIOGRAPHIC INDEXES: DEFINITION OF REQUIREMENTS AND STATEMENT OF TASKS

The purpose of the article. The paper is devoted to updating the study of the formation of the repository of personal bibliographic indexes as a part of the research and information project of the Institute of Biographical

*Research of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine “Ukrainian National Biographical Archive”. **The methodology** is based on the use of methods of scientific analysis and synthesis, induction and deduction, review-analytical, classification, and terminological methods. These methods have identified the repository as one of the most representative forms of presentation of consolidated biobibliographic resources, designed to provide free access to bibliographic information about documents and their full-text versions. **The scientific novelty** of the paper lies in the intensification of scientific research on repositories as a universal structure for the presentation of electronic data of various thematic areas, including biographical and bibliographical content. **Conclusions.** The historiography of the problem of electronic repositories of consolidated information resources developing is highlighted. It was conditionally divided into two groups of sources. The first one includes works devoted to the formation of integrated biographical and bibliographic information resources. The second group presents the experience of creating institutional repositories by domestic scientific institutions. The requirements for the repository of the personal bibliographic indexes of the “Ukrainian National Biographical Archive” are determined. The tasks, that the Institute of Biographical Researches of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine has as its disposer on the providing the accumulation, preserving, systematizing, and representing the records of biobibliographical character by giving the open access to descriptive, bibliographical information and electronic versions of the records, are formulated.*

Key words: *personal bibliographic indexes, consolidated biobibliographic resources, “Ukrainian National Biographical Archive”, repository of personal bibliographic indexes.*

Актуальність теми дослідження. Однією з нагальних потреб світової спільноти сьогодення є безперешкодний доступ до інформаційних ресурсів, забезпечення якого є невід’ємною ознакою сучасного інформаційного суспільства. З цією метою науковими установами і навчальними закладами провадиться діяльність із формування та ведення репозитаріїв – електронних сховищ, покликаних інформувати про результати роботи науковців і освітян України, забезпечуючи їх популяризацію та використання в подальших наукових дослідженнях і на практиці. Зазначене актуалізує питання створення в тому числі й репозитарію персональних бібліографічних покажчиків у складі науково-інформаційного проекту Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – ІБД НБУВ) «Український національний біографічний архів» (далі – «УНБА»), з огляду на його відповідність сучасним тенденціям та особливостям розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Метою дослідження є визначення вимог, яким має відповідати репозитарій персональних бібліографічних покажчиків у складі «УНБА», і формулювання завдань, що постають перед ІБД НБУВ як його розпорядником.

Для досягнення поставленої мети у ході дослідження було використано методи наукового аналізу та синтезу, індукції і дедукції,

оглядово-аналітичний, класифікаційний і термінологічний методи. Зокрема, визначенню репозитарію як однієї з найбільш репрезентативних форм представлення результатів інформаційно-аналітичної діяльності сприяло застосування методу наукового аналізу. За допомогою методу синтезу було охарактеризовано взаємозв’язок і взаємозалежність питань ефективної організації і забезпечення сталого функціонування сховища даних персональних бібліографічних покажчиків з метою забезпечення накопичення, збереження, систематизації і репрезентації документів біобібліографічного характеру, надаючи вільний доступ до описової, бібліографічної інформації і електронних версій документів. При дослідженні окремих характеристик, яким має відповідати репозитарій персональних бібліографічних покажчиків, було використано метод індукції. У свою чергу, метод дедукції забезпечив процес формулювання логічних висновків за результатами вивчення проблематики формування електронного сховища біобібліографічних відомостей.

Оглядово-аналітичний метод дозволив розкрити історіографію проблематики розробки електронних сховищ консолідованих інформаційних ресурсів, у тому числі біографічного та бібліографічного характеру. Вагоме значення при здійсненні історіографічного аналізу відіграло використання класифікацій-

ного методу, за допомогою якого історіографію було умовно поділено на дві групи джерел. Перша репрезентує праці, присвячені формуванню інтегрованих біографічних і бібліографічних інформаційних ресурсів, у той час як у межах другої групи джерел висвітлено досвід створення інституційних репозитаріїв вітчизняними науковими установами.

Завдяки застосуванню термінологічного методу стало можливим визначення сутності поняття «репозитарій», під яким у широкому розумінні мається на увазі електронна база даних, у якій накопичуються, зберігаються та систематизуються документи з метою задоволення інформаційних потреб користувачів шляхом надання вільного доступу до повнотекстових версій документів, що є потенційними джерелами для наукових досліджень.

Аналіз досліджень і публікацій. В українському науковому просторі фахове товариство активно студіює таке явище, як інституційні репозитарії, одноставно визнаючи їх невід'ємною складовою інформаційного простору сучасних наукових установ і закладів вищої освіти. Однак водночас спостерігається відсутність як узагальнюючих праць, що розкривали б феномен репозитаріїв як універсальних сховищ даних, так і публікацій, присвячених іншим видам репозитаріїв, зокрема, біобібліографічних.

Виклад основного матеріалу. Для розуміння сутності поняття «репозитарій», на нашу думку, доцільно керуватись нормативно-правовою документацією, що регламентує відповідні процеси. На державному рівні «репозитарій» визначається в контексті унормування освітньої, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності шляхом поліпшення доступу до академічних текстів і сприяння академічній доброчесності. Зміст означеного терміну розкривається в Положенні про Національний репозитарій академічних текстів, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 19 липня 2019 р. № 541 [6]. Положення подає трактування терміну «Національний репозитарій» як загальнодержавної розподіленої електронної бази даних, в якій накопичуються, зберігаються та систематизуються академічні тексти.

У свою чергу, академічний текст визначається Положенням як авторський твір на-

укового, науково-технічного та навчального характеру у формі дисертації, кваліфікаційної випускної роботи, наукового видання, наукової статті, звіту у сфері наукової і науково-технічної діяльності, депонованої наукової роботи, підручника, навчального посібника, інших науково- та навчально-методичних праць. Не беручи до уваги характер тематичної спрямованості, можна зробити висновок про те, що під текстом мається на увазі інформація, зафіксована на матеріальному носії з метою її передачі у часі та просторі, тобто документ у широкому сенсі.

Виходячи з наведеного вище, під репозитарієм доцільно розуміти електронну базу даних, у якій накопичуються, зберігаються та систематизуються документи.

Такому трактуванню відповідають і визначення термінів, подані у Регламенті роботи Національного репозитарію академічних текстів, затвердженому наказом Міністерства освіти і науки України від 04 липня 2018 року № 707 [8]. Регламентом, зокрема, визначаються поняття «центральный репозитарій» і «локальний репозитарій» як складові Національного репозитарію. Перший, центральний, є електронною базою даних, у якій накопичуються, зберігаються і систематизуються академічні тексти, у тому числі реєстр академічних текстів, що підтримується розпорядником і є частиною Національного репозитарію.

У випадку Національного репозитарію академічних текстів таким розпорядником є визначена Міністерством освіти і науки України юридична особа, яка безпосередньо забезпечує функціонування Національного репозитарію відповідно до Положення про Національний репозитарій академічних текстів, Регламенту та рішень, прийнятих Міністерством освіти і науки України. Так, Положенням визначено, що розпорядник забезпечує використання відомостей репозитарію, надає користувачам доступ до інформації, готує довідники, реєстри, аналітичні матеріали, інші інформаційно-довідкові ресурси, проводить систематизацію та іншу аналітичну роботу згідно із законодавством України.

У свою чергу, локальний репозитарій представляє собою електронну базу даних, що підтримується інституціональним учасником і є частиною Національного репозитарію [6].

Таким чином, репозитарій має на меті сприяти задоволенню інформаційних потреб користувачів шляхом надання вільного доступу до повнотекстових версій документів, які є потенційними джерелами подальших наукових пошуків і досліджень.

Варто також зазначити, що забезпечення гарантій вільного доступу до інформації, у тому числі за допомогою реалізації проєктів створення електронних наукових ресурсів з відкритим доступом, відповідно до Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні на період 2013–2020 років визначається серед основних цілей розвитку суспільства знань [11].

Державою гарантується право громадян на широкий доступ до інформації і знань, відповідна політика спрямована на запровадження механізму вільного, спрощеного та безоплатного доступу до інформації, у тому числі з використанням мережі інтернет, і створення та впровадження єдиної інформаційної системи надбань документальної спадщини. Для цього у частині формування сучасної інформаційної інфраструктури Стратегією, зокрема, передбачається створення Національного депозитарію електронних інформаційних ресурсів.

О. М. Яценко у одній зі своїх публікацій зазначає, що ефективно впровадження інформаційно-комунікаційних технологій і збільшення комплексу ресурсів відкритого доступу сприяють консолідованому формуванню у тому числі й національного біобібліографічного ресурсу. Адже серед невирішених проблем вітчизняної біобібліографії до числа найважливіших науковцями сьогодні відноситься відсутність скоординованого процесу формування відповідних інформаційних ресурсів, невідпрацьованість питань пошуку джерел біографічних і біобібліографічних відомостей та їх подальшої систематизації [13, 227–228].

Для вирішення цього завдання О. М. Яценко пропонує створити на базі «УНБА» депозитарій електронних текстів усіх персональних бібліографічних покажчиків, що вийшли на території України [13, 229].

Проте, на нашу думку, доцільніше говорити про створення репозитарію, під яким, як вже було зазначено, у широкому сенсі розумі-

ється електронна база даних, у якій накопичуються, зберігаються та систематизуються документи. Адже депозитарій забезпечує зберігання бібліотечного фонду, сформованого з документів, що мають наукову цінність, однак використовуються рідко. У той час як біобібліографічна діяльність передбачає популяризацію відповідних видань, зокрема персональних бібліографічних покажчиків, що можуть слугувати суттєвою джерельною базою для наукових досліджень, репрезентуючи віхи життєвого, творчого та професійного шляху діячів вітчизняної культури, освіти і науки, інтерес до постатей яких з плином часу лише зростає.

Науковець також зауважує, що більшість з персональних бібліографічних покажчиків існують у паперовій формі та мають невеликі накладки, що робить їх малодоступними широкому колу користувачів. Однак створення консолідованого біобібліографічного ресурсу на базі «УНБА» – Репозитарію персональних бібліографічних покажчиків, – що охоплював би електронні версії відповідних біобібліографічних видань, сприятиме розвитку джерельної бази для науки та освіти [13, 229, 232].

Історіографія досліджуваної проблематики умовно може бути представлена у вигляді двох груп джерел. До першої увійшли праці, присвячені формуванню інтегрованих біографічних і бібліографічних інформаційних ресурсів. У свою чергу, друга група репрезентує досвід створення інституційних репозитаріїв вітчизняними науковими установами.

Вирішенню завдання консолідованого формування біобібліографічних інформаційних ресурсів на національному рівні присвячено низку публікацій провідних фахівців у сфері біобібліографічної діяльності. Численний науковий доробок В. І. Попика включає у тому числі й публікації, що представляють результати аналізу сучасного стану формування вітчизняних ресурсів біографічної інформації у контексті розвитку новітньої електронної біографіки [7].

Особливостям створення та наповнення електронного біобібліографічного ресурсу «Український національний біографічний архів», що входить до основних завдань Інституту біографічних досліджень НБУВ, зокре-

ма, питанням будови його структури, розміщення даних, присвячено наукові розробки О. М. Яценка [13–14].

Науково-комунікативний аспект укладання Українського біографічного словника, що передбачає використання новітніх електронних засобів комунікації, знайшов висвітлення у статті Ю. В. Вернік [3]. У свою чергу, характеристики «Українського національного біографічного архіву» як інформаційної системи ресурсів біографічної інформації, зокрема складові «УНБА» та особливості його розробки, було розкрито О. Л. Верніком у одному з розділів колективної монографії, підготовленої науковими співробітниками Інституту біографічних досліджень НБУВ [2].

Розуміння важливості надання відкритого доступу до повних текстів джерел наукових відомостей актуалізує наукові розвідки, присвячені проблематиці організації і забезпечення функціонування репозитаріїв як однієї із найбільш репрезентативних форм представлення результатів наукової діяльності та запорука їх популяризації за рахунок відкритості для широкої громадськості. Відповідні наукові праці умовно віднесено до другої групи джерел.

Наприклад, у статті О. А. Сьомченкова розкриваються перспективні напрями репозиторної діяльності в Україні на прикладі торгових репозиторіїв. Дослідником поміж іншого зазначається, що у контексті оптимізації відносин на ринках із метою їх упорядкування торгові репозиторії забезпечують централізацію інформації про укладені угоди і належну прозорість ринку, надаючи змогу ринковим агентам і органам державного регулювання відстежувати накопичення й розподіл ризиків, що, у свою чергу, сприяє підвищенню ринкової дисципліни, ефективності індивідуальних систем управління ризиками, дієвості наглядових і регулятивних заходів [12].

У свою чергу, публікація молодшого наукового співробітника НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України С. Р. Водорезової, присвячена господарсько-правовому аспекту правового регулювання репозитаріїв, репрезентує результати дослідження особливостей і сучасний стан розвитку «відкритої науки» в Україні крізь

призму правового регулювання, фінансування та забезпечення доступу до наукових репозитаріїв. Дослідницею у тому числі було визначено основні функції наукових репозитаріїв як ключового елемента «відкритої науки» [4].

Заслуговує на увагу відзначення С. Р. Водорезовою актуальності проблеми забезпечення відкритого й необмеженого доступу до знань через мережу інтернет з метою забезпечення збереження та подальшого використання наукової інформації світовим співтовариством. Дослідниця у своїй публікації, зокрема, згадує Стратегію розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України», якою передбачено всебічне сприяння створенню відкритого доступу до наукової інформації через розвиток відкритих електронних архівів. У якості одного з напрямів упровадження «відкритої науки» С. Р. Водорезова зазначає організацію та супровід інституційних репозитаріїв [4, 56].

Автор у своїй статті також наводить характерні риси, властиві репозитаріям, і репрезентує результати здійсненого нею ґрунтовного аналізу еволюції визначень поняття «репозитарій», відстежуючи перші згадки про нього у контексті врегулювання освітньої діяльності за нормативно-правовими актами України, починаючи з 2014 року. Основну увагу в публікації С. Р. Водорезова приділила питанню започаткування в Україні Національного репозитарію академічних текстів, висвітливши його функціональне призначення та місце в науковому середовищі.

Детально розкрито автором й моделі вирішення проблеми правового регулювання, формування, обслуговування, фінансування та забезпечення доступу до репозитаріїв. У якості висновку автор висуває пропозицію забезпечення фінансової підтримки за рахунок ендавмент-фонду, тобто добровільних пожертвувань, розглядаючи їх як перспективне джерело додаткового фінансування [4].

Досліджуючи питання створення та функціонування репозитарію персональних бібліографічних показників у складі «Українського національного біографічного архіву», доцільно проаналізувати досвід створення репозитаріїв іншими інституціями.

Одним з таких прикладів є досвід Інституту біології південних морів (далі – ІнБПМ) НАН України, який знайшов висвітлення у спільній публікації О. А. Акімової, Д. Я. Слипецького та Л. В. Веселовської [1]. У статті висвітлюються проблеми значущості відкритого доступу до наукових публікацій, а також організаційні та технологічні питання, що виникли перед працівниками бібліотеки і групою програмістів Інституту біології південних морів у ході створення та забезпечення функціонування репозитарія. Зокрема, розкриваються способи вирішення питань авторського права, відбору документів, організації статистики трафіку репозитарія, у тому числі об'єму інформації, що завантажується, та визначається позиція інституційного репозитарія у вебметричному рейтингу.

Авторами, поміж іншого, зазначається, що репозитарії надають відкритий доступ до публікацій за ініціативою та при фінансовій підтримці інститутів і установ, які їх організують. Наголошується, що стаття присвячена саме інституційним репозитаріям, під якими розуміється місце в мережі для збору, забезпечення збереженості та розповсюдження в електронному форматі інтелектуальної продукції наукової установи. Таке трактування подано, спираючись на публікацію І. Л. Ліндена та Ф. Ч. Ліндена [5], присвячену моделям забезпечення безкоштовного відкритого доступу, завдяки яким здійснюється його фінансування в Європейському Союзі.

Цікавим вбачається використання авторами поняття «репозитарій» як тотожного до «архіву», а саме «електронного архіву» в якості однієї з форм роботи бібліотек у сучасному інформаційному просторі, що має на меті сприяти вирішенню проблеми зберігання результатів наукової діяльності в електронному вигляді та інтеграції наукових публікацій учених до світового інформаційного середовища [1].

Окрім того, у тексті статті також зустрічається формулювання «електронний репозитарій». Останнє, на нашу думку, є некоректним, з огляду на його тавтологічність – адже репозитарій за своєю суттю передбачає виключно електронну форму його існування. З огляду на це, подібне словосполучення є недоречним.

Визначено у публікації й організаційні засади формування та функціонування репозитарію ІнБПМ, роботу над яким було розпочато у 2007 році [1]. Зокрема, обґрунтовується вибір платформи, структури репозитарію та формату представлення даних.

У контексті висвітлення питання авторського права важливим є посилення авторів на Закон України «Про основні принципи розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» (прим.: публікація, що аналізується, датується 2012 роком), у якому, зокрема, йде мова про забезпечення відкритого безоплатного Інтернет-доступу до ресурсів, створених за рахунок коштів державного бюджету України, а отже, як справедливо зазначають автори статті, всі документи, видані під егідою ІнБПМ, можуть бути виставлені в репозитарії повними текстами [1, 2016–217].

Значний інтерес становить досвід використання ІнБПМ засобів забезпечення точної і детальної статистики, зокрема, залучення з цією метою інструмента Google Analytics. Дослідниками також репрезентовано результати аналізу загальної статистики трафіку репозитарія за попередні роки й відзначено взаємозалежність процесів його систематичного наповнення і стабільного зростання кількості унікальних відвідувачів ресурсу та обсягу інформації, що ними завантажується.

Окремо варто відзначити згадку про вебметричний рейтинг веб-сторінок світових репозитаріїв, що формується задля підтримки ініціатив відкритого доступу, у тому числі, до наукових публікацій у електронній формі. Рейтинг складається Cybermetrics Lab, що входить до Вищої ради з наукових досліджень Іспанії (Consejo Superior De Investigaciones Cientificas, CSIC – <https://www.csic.es>). Показники даного рейтингу використовуються для вимірювання глобальної активності та результативності наукових репозитаріїв [1, 2018].

Як зазначають О. Акімова, Д. Слипецький і Л. Веселовська, сутність вебметричної методики оцінки університетської активності полягає у використанні комплексу з п'яти пошукових ресурсів – Google, Yahoo, Live Search, Exalead, Google Scholar, – для вимірювання чотирьох індикаторів: Size (загальна кількість сторінок), Visibility (кількість зовнішніх поси-

лань), Richfiles (кількість файлів різних форматів) та Scholar (кількість академічних документів і їх цитувань). Також відзначається, що для входження до системи вебметричних розрахунків передбачається використання репозитарієм виокремленого домену – URL-адреси [1, 218–219].

Не меншої уваги також заслуговує досвід Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого з формування інтегрованого ресурсу – електронної бібліотеки «Культура України» (elib.nlu.org.ua), що передбачає створення цифрових копій видань (у тому числі рідкісних і цінних документів, доступ до яких обмежено через їх незадовільний фізичний стан) з метою забезпечення їх збереження та надання вільного доступу до них через мережу інтернет [9].

Відповідно до «Концепції нового інтегрованого ресурсу – електронної бібліотеки «Культура України», затвердженої наказом Міністерства культури України від 29.11.2011 № 1094/0/16-1, під терміном «електронна бібліотека» розуміється комплексна інформаційна система, в якій документи зберігаються та можуть використовуватись у електронній формі з єдиним користувацьким інтерфейсом доступу з однієї точки до усіх колекцій, що входять до електронної бібліотеки. Окрім того, бібліотека «Культура України» передбачає створення системи метаданих, в першу чергу – електронного каталогу, а також розробку технології надійного накопичення, збереження та використання електронних документів.

Зазначене дозволяє стверджувати, що електронна бібліотека «Культура України» фактично виконує функції, властиві репозитаріям, й, з огляду на це, може розглядатись як можливий варіант структурування електронного сховища біобібліографічних покажчиків.

Ще одним прикладом консолідованого науково-інформаційного ресурсу є Репозитарій Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (скорочена назва – eVerLib, назва англійською – Electronic Vernadskyi National Library of Ukraine Repository), презентований у 2018 році до 100-річчя Національної академії наук України та НБУВ і розташований за адресою <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib>.

Репозитарій структуровано за п'ятьма розділами: «Нові надходження», «Пошук»,

«Співробітники», «Про Репозитарій» та «Про видавничу діяльність». Як зазначають його розробники, він є частиною загального електронного інформаційного ресурсу НБУВ і представляє собою електронний архів, що систематизує та зберігає в електронному вигляді копії документів наукового, довідкового, освітнього та методичного призначення. Представлені у eVerLib документи умовно поділяються на три групи: присвячені історії НБУВ; що відповідають основним напрямам наукової діяльності НБУВ; створені науковими співробітниками, аспірантами НБУВ або у співпраці з іншими особами [10].

Основне призначення eVerLib полягає у накопиченні, систематизації і довгостроковому зберіганні в електронному вигляді інтелектуальних продуктів НБУВ, наданні відкритого доступу до них засобами інтернет-технологій, поширенні цих матеріалів з метою інтеграції у середовище світового науково-освітнього товариства.

Завданнями Репозитарію НБУВ визначено забезпечення централізованого та довготривалого зберігання в електронному вигляді повнотекстових наукових ресурсів; сприяння накопиченню інтелектуальних здобутків колективу НБУВ, зростанню позитивного іміджу та популяризації наукових здобутків вчених і спеціалістів НБУВ шляхом репрезентації їх наукової продукції у глобальній мережі. Окрім того, eVerLib сприяє інтеграції наукових інформаційних ресурсів НБУВ у світовий науковий інформаційний простір, збільшенню індексу цитування наукових публікацій співробітників НБУВ шляхом надання до них вільного доступу широкому колу користувачів і створює надійну та доступну систему обліку наукових публікацій працівників НБУВ.

Серед виконуваних репозитарієм функцій розробники виокремлюють наступні: наукову (спрямована на розвиток науково-дослідної роботи), довідково-інформаційну (забезпечує задоволення інформаційних запитів за основними напрямками діяльності НБУВ) та акумулятивну (сприяє збагаченню бібліотечних ресурсів НБУВ електронними документами та цифровими копіями друкованих видань і їх надійному збереженню) [10].

Отже, широкі функціональні можливості Репозитарію НБУВ дозволяють констатувати

його інформаційний потенціал з позицій формування джерельної бази майбутніх досліджень і популяризації наукових здобутків співробітників НБУВ.

Результати аналізу досвіду створення вітчизняних інституційних електронних архівів дозволяють сформулювати наступні вимоги, яким має відповідати репозитарій персональних бібліографічних покажчиків у складі «УНБА».

По-перше, забезпечення узгодженості між показниками репозитарію та індикаторами світового вебметричного рейтингу за рахунок створення логічно виваженої структури електронного сховища. Цей пункт також передбачає необхідність визначення доцільності формування репозитарію персональних бібліографічних покажчиків на виокремленому домені у межах «УНБА» (biography.nbuv.gov.ua).

По-друге, вирішення питання апаратно-програмного забезпечення функціонування репозитарію, що забезпечить функціональну можливість додавання нових і доповнення вже існуючих записів.

По-третє, відпрацювання механізмів пошуку відомостей про біобібліографічні видання для розміщення відповідних записів у базі даних та долучення до них повнотекстових версій. Важливе значення при цьому має узгодженість формату представлення документів у електронному вигляді, наприклад, як файлів із розширенням «.pdf». Даний пункт також передбачає визначення пріоритетних критеріїв відбору персональних бібліографічних покажчиків, що впливатимуть на першочерговість опрацювання певних документних масивів.

По-четверте, забезпечення долучення до процесу наповнення репозитарію персональних бібліографічних покажчиків їхніх укладачів. Така співпраця, з одного боку, дозволить подолати обмеженість кадрового ресурсу відділу формування біобібліографічних інформаційних ресурсів ІБД НБУВ, співробітники якого об'єктивно не мають можливості здійснювати моніторинг постійно зростаючого потоку біобібліографічних видань, присвячених діячам української наукової думки, освіти і культури. З іншого, координування зусиль по забезпеченню наповнення електронного архіву сприятиме вирішенню питання дотримання авторського та суміжних прав при роз-

міщенні повнотекстових версій відповідних видань у репозитарії.

По-п'яте, визначення механізмів ефективного управління електронним сховищем, організації процесів його безперебійного функціонування та оперативного наповнення. Це сприятиме залученню до наукового обігу широкого кола потенційних джерел майбутніх наукових досліджень і дозволить популяризувати досягнення вітчизняної наукової думки на рівні світового інформаційного середовища.

На нашу думку, перед Інститутом біографічних досліджень НБУВ як розпорядником репозитарію персональних бібліографічних покажчиків у складі «УНБА», що має забезпечувати його функціонування, постає низка завдань.

По-перше, безпосереднє формування репозитарію шляхом внесення до бази даних бібліографічних відомостей про персональні бібліографічні покажчики та їх повнотекстові електронні варіанти, дбаючи про актуальність й інформаційну повноту електронного сховища. По-друге, організація використання відомостей репозитарію, в тому числі за допомогою розвинутого пошукового інструментарію та у відповідності з вимогами законодавства про авторське та суміжні права. По-третє, надання безперешкодного віддаленого доступу до інформації репозитарію через зручний і зрозумілий інтерфейс користувача, з урахуванням вимог до інформаційної безпеки. До цього пункту також доцільно віднести забезпечення контролю доступу до бази даних за допомогою програмних засобів ідентифікації та автентифікації операторів і користувачів. По-четверте, вирішення питання гарантування надійності системи, у тому числі цілісності даних і їх резервного копіювання. По-п'яте, систематизація відомостей про репозитарій, адже його функціонування передбачає не лише збереження даних, а й проведення аналітичної роботи про хід реалізації проєкту створення репозитарію персональних бібліографічних покажчиків у складі «УНБА».

Наукова новизна роботи полягає в актуалізації досліджень, присвячених репозитаріям як універсальній формі представлення електронних даних різноманітного тематичного спрямування, в тому числі біографічного та бібліографічного змісту.

Висновки. Отже, перед Інститутом біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як розробником і розпорядником «УНБА» сьогодні постають завдання забезпечення накопичення, збереження, систематизації і відтворення документів біобібліографічного характеру, надаючи вільний доступ до описової, бібліографічної інформації та електронних версій документів.

Означене уможливить утворення репозитарію персональних бібліографічних показників у складі «Українського національного біографічного архіву», який, відповідаючи ви-

могам логічного структурування та гнучкості його архітектоники, за допомогою виваженого пошукового інструментарію надаватиме доступ до повнотекстових версій біобібліографічних показників, присвячених найяскравішим представникам української наукової думки і культури. Залучення до процесу формування репозитарію укладачів біобібліографічних видань забезпечить не лише репрезентативну повноту означеного масиву видань, представлених у електронному сховищі, а й сприятиме дотриманню норм вітчизняного законодавства про авторське і суміжні права.

Список використаних джерел

1. Акімова О. А., Слипецкий Д. Я., Веселовская Л. В. Опыт создания электронного репозитария Института биологии южных морей НАН Украины // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития. 2012. Вып. 10. С. 213–221.
2. Вернік О. Л. Системотехнічне забезпечення організації інтегрованої системи ресурсів біографічної інформації «Українського національного біографічного архіву» // Вітчизняні ресурси біографічної та біобібліографічної інформації: проблеми формування й використання : монографія. Київ, 2016. С. 171–189.
3. Вернік Ю. В. Укладання Українського біографічного словника: науково-комунікативний аспект // Українська біографістика. 2018. Вип. 16. С. 252–264. <https://doi.org/10.15407/ub.16.252>.
4. Водорезова С. Р. Правове регулювання репозитаріїв: господарсько-правовий аспект // Право та інновації. 2017. № 4 (20). С. 55–61.
5. Линден И. Л., Линден Ф. Ч. Открытый доступ: «зеленый путь» и «золотой путь» // Научные и технические библиотеки. 2009. № 7. С. 30–44.
6. Положення про Національний репозитарій академічних текстів: постанова Кабінету міністрів України від 19.07.2017 № 541 // Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/541-2017-п>
7. Попик В. І. Новітні напрацювання у справі формування вітчизняних ресурсів біографічної інформації // Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору : матеріали міжнародної наукової конференції (Київ, 21–23 жовтня 2014 р.). 2014. С. 352–355.
8. Про затвердження Регламенту роботи Національного репозитарію академічних текстів: наказ Міністерства освіти і науки України від 04.07.2018 № 707 // Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0858-18>
9. Про проект // Електронна бібліотека «Культура України». URL: <http://elib.nlu.org.ua/content.html?id=3> (дата звернення: 23.10.2019).
10. Про Репозитарій Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського (НБУВ) eVerLib // Репозитарій Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського eVerLib = Electronic Vernadskyi National Library of Ukraine Repository. URL: <http://irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/EIR/elib.exe?C21COM=F&I21DBN=AUTHOR&P21DBN=ENBUV> (дата звернення: 18.06.2019).
11. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р // Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80> (дата звернення: 20.10.2019).
12. Сьомченков О. А. Перспективні напрями репозиторної діяльності в Україні // Фінанси України. 2016. № 7. С. 116–127.
13. Яценко О. М. Місце і роль біобібліографічної діяльності в стратегії розвитку сучасних бібліотек // Українська біографістика. 2018. Вип. 16. С. 225–237. <https://doi.org/10.15407/ub.16.225>

14. Яценко О. М. Представлення біобібліографічного матеріалу на персональних сторінках «Українського національного біографічного архіву»: принципи побудови розділів, особливості організації, джерела наповнення // Українська біографістика. 2016. Вип. 13. С. 250–268. <https://doi.org/10.15407/ub.13.250>

References

1. Akimova, O. A. & Slipetckii, D. Ia. & Veselovskaia, L. V. (2012). The experience of creating an electronic repository of the Institute of Biology of the South Seas of the National Academy of Sciences of Ukraine. *Biblioteki natsionalnykh akademii nauk: problemy funkcionirovaniia, tendentsii razvitiia*, 10, 213–221 [in Russian].

2. Vernik, O. L. (2016). System engineering support for the organization of the integrated system of resources of biographical information of the “Ukrainian National Biographical Archive”. *Vitchyzniani resursy biohrafichnoi ta biobibliohrafichnoi informatsii: problemy formuvannia y vykorystannia*, 171–189. Kyiv [in Ukrainian].

3. Vernik, Yu. V. (2018). Composition of the Ukrainian biographical dictionary: a scientific and communicative aspect. *Ukrainska biohrafistyka*, 16, 252–264 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/ub.16.252>.

4. Vodoriezova, S. R. (2017). Legal regulation of repositories: economic and legal aspect. *Pravo ta innovatsii*, 4(20), 55–61 [in Ukrainian].

5. Linden, I. L. & Linden, F. Ch. (2009). Open Access: Green Path and Golden Path. *Nauchnye i tehnicheckie biblioteki*, 7, 30–44 [in Russian].

6. Kabinet Ministriv Ukrainy (2017). Regulations on the National Repository of Academic Texts. № 541 [in Ukrainian].

7. Popyk, V. I. (2014). Recent developments in the formation of domestic resources of biographical information. *Mistse i rol bibliotek u formuvanni natsionalnoho informatsiinoho prostoru : materialy mizhnarodnoi naukovoï konferentsii*, 352–355. Kyiv [in Ukrainian].

8. Verkhovna Rada Ukrayiny (2018). On approval of the Rules of Procedure of the National Repository of Academic Texts. № 707 [in Ukrainian].

9. About the project. Elektronna biblioteka «Kul'tura Ukrayiny». URL: <http://elib.nlu.org.ua/content.html?id=3> [in Ukrainian].

10. About the Repository of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine (VNLU) eVerLib. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/EIR/elib.exe?C21COM=F&I21DBN=AUTHOR&P21DBN=ENBUV>

11. Kabinet Ministriv Ukrainy (2013). On approval of the Information Society Development Strategy in Ukraine. № 386-r [in Ukrainian].

12. Somchenkov, O. A. (2016). Perspective directions of repository activity in Ukraine. *Finansy Ukrainy*, 7, 116–127 [in Ukrainian].

13. Yatsenko, O. M. (2018). Place and role of biobibliographic activities withing the strategy of contemporary libraries development. *Ukrainska biohrafistyka*, 16, 225–237 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/ub.16.225>

14. Yatsenko, O. M. (2016). Presentation of bibliographical material on the personal pages of “Ukrainian national biographical archive”: principles of partition, especially the organization, sources of content. *Ukrainska biohrafistyka*, 13, 250–268 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/ub.13.250>

Стаття надійшла до редакції 23.03.2020
Отримано після доопрацювання 16.05.2020
Прийнято до друку 20.05.2020